

Waldemar Chrostowski

"Bibliografia biblistyki polskiej
2000-2009", t. 3-4, Piotr Ostański,
Poznań 2010 : [recenzja]

Collectanea Theologica 80/4, 217-220

2010

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Piotr OSTAŃSKI, *Bibliografia biblistyki polskiej 2000-2009*, t. 3-4, Series Bibliographica 3-4, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza – Wydział Teologiczny, Poznań 2010, ss. 1010 + 1011-2001.

Kamieniem milowym w dokumentowaniu historii i osiągnięć biblistyki polskiej stało się opublikowanie w 2002 r. dwutomowej *Bibliografii biblistyki polskiej*, obejmującej lata 1945-1999, autorstwa poznańskiego biblisty i duszpasterza ks. Piotra Ostańskiego (zob. rec. w: „Collectanea Theologica” 73[2003] nr 1, s. 221-225). Autor został wyróżniony Nagrodą Stowarzyszenia Biblistów Polskich, zaś jego dzieło znalazło się w każdej dobrej bibliotece biblijnej i teologicznej. Ogromnie ułatwia ono poruszanie się po ponad półwiekowym dorobku powojennej biblistyki, stanowi także wielką pomoc podczas pisania artykułów i przygotowywania wystąpień na tematy biblijne i biblistyczne. Powszechnie podziwiano niepospolity wysiłek autora i godne najwyższego podziwu rezultaty jego mrowczej kwerendy.

Upłynęło osiem lat i otrzymaliśmy dwa kolejne tomy cennej bibliografii, obejmujące lata 2000-2009, które z wielu względów zasługują na jeszcze większe uznanie. Ta bibliografia, podobnie jak poprzednia, jest bardzo obszerna, liczy bowiem 2000 stron. Zaskakujące jest tempo jej opracowania, zawiera bowiem dokumentację publikacji wydanych do 2009 r. włącznie, a więc podaje najbardziej aktualny dorobek w dziedzinie biblistyki. Nie bez znaczenia jest fakt, że została bardzo starannie wydana oraz zachowuje kryteria i zasady, które zostały zastosowane przy porządkowaniu materiału w dwóch poprzednich tomach, co ułatwia korzystanie z niej tym osobom, które przywykły do posługiwania się „Ostańskim”. Trzeba nadmienić, że w ostatnim okresie ks. dr P. Ostański uzyskał stopień doktora habilitowanego i od 2008 r. jest samodzielnym pracownikiem Wydziału Teologicznego Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.

Autor informuje w *Przedmowie* (s. 15), że zakończył kwerendę z końcem pierwszego kwartału 2010 r., a więc należy liczyć się z tym, że – co dotyczy lat 2007-2009 – nie wszystkie publikacje datowane na ten okres zostały uwzględnione, ponieważ jakaś ich liczba ukazała się w periodykach, których wydanie się opóźniło, czasami dosyć znacznie. Potrzebne będzie uzupełnienie, które na pewno się pojawi. Książd Ostański odnotował wydawnictwa samo-

istne, nazywane drukami zwartymi, oraz czasopisma i druki niesamoistne, np. księgi zbiorowe, a także mapy, kasety audio i wideo, płyty kompaktowe i programy komputerowe. W tych ostatnich dziedzinach najlepiej widać postęp techniczny i technologiczny, jaki dokonał się w ostatniej dekadzie, przeniesiony na grunt nauk biblijnych. Bibliografia uwzględnia prace autorów polskich opublikowane w kraju i za granicą, prace autorów obcych przetłumaczone na język polski oraz prace autorów obcych nie przetłumaczone na język polski, lecz recenzowane przez polskich autorów albo w polskich czasopismach. Wzorem dwóch poprzednich tomów otrzymujemy rejestr pozycji bezpośrednio odnoszących się do Biblii oraz szeroko pojętego piśmiennictwa okołobiblijnego, dotyczącego zarówno jej kontekstu historycznego, geograficznego, topograficznego, społecznego i religijnego, „jak i dróg oddziaływania Biblii na człowieka i różne dziedziny jego twórczej aktywności” (s. 15). Autor uwzględnił opracowania naukowe i popularnonaukowe, pominął natomiast hasła encyklopedyczne i słownikowe, a także nadbitki i odbitki publikacji.

O ile poprzednie dwa tomy *Bibliografii biblistyki polskiej*, obejmujące 54 lata, wyszczególniały 23 366 pozycji bibliograficznych, o tyle ich kontynuacja, obejmująca 10 lat, wyszczególnia je w liczbie 22 482 pozycji (w rzeczywistości jest ich nieco więcej, gdyż zdarzają się publikacje dodane w ostatniej chwili i numerowane z dodaniem litery „a”, by nie zmieniać gotowej numeracji całości). Można zatem powiedzieć, że intensywność i rezultaty pracy biblistów polskich zwiększyły się pięciokrotnie. Przesądziło o tym kilka okoliczności. Po pierwsze, druga połowa XX w. nie sprzyjała prowadzeniu intensywnej pracy naukowej. Był to po pierwsze bardzo trudny okres powojenny, w którym odradzało się życie teologiczne, a następnie lata stanu wojennego i jego następstw. Uważny przegląd bibliografii za lata 1945-1999 pokazuje, że prawdziwy przełom nastąpił dopiero po 1989 r., czyli po gruntownych przemianach społeczno-politycznych w naszym kraju. Po drugie, Kościół katolicki w Polsce, na którego czele stał kard. Stefan Wyszyński, Prymas Tysiąclecia, zatroszczył się o kształcenie duchowieństwa, również na uczelniach zagranicznych, co wraz z upływem czasu zaowocowało licznymi tytułami i stopniami naukowymi, a także doczekało się kontynuacji po śmierci kard. Wyszyńskiego (28 V 1981). Po trzecie, na przełomie XX i XXI w. powstało kilka nowych wydziałów teologicznych na uczelniach państwowych. Etat na nich wymaga, inaczej niż w seminarium duchownym, wykazywania się dorobkiem w postaci publikacji i czynnym udziałem w życiu naukowym. Po czwarte, pod koniec minionego stulecia rozpoczęła się i nasiliła rewolucja technologiczna, a w jej wyniku dokonano się przejście od maszyny do pisania do komputera. Przyspieszyło to wydatnie pracę nad tekstami, umożliwiając jednocześnie bardzo szybkie ich publikowa-

nie. Starsi autorzy nie bez trudności przestawiali się na nowe tory, wyrosło jednak pokolenie młodych biblistów, którzy nigdy nie używali maszyny do pisania. Po piąte, 6 grudnia 2003 r. zostało utworzone Stowarzyszenie Biblistów Polskich, które wydatnie przyczyniło się do zintegrowania całego środowiska. Doroczne sympozja, w których od kilku lat bierze udział około półtorej setki uczestników, częstsze spotkania i życzliwa współpraca sprzyjają czynieniu postępów w karierze naukowej oraz wymianie doświadczeń i myśli skutkującej rosnącą liczbą publikacji.

Przejrzysty układ, dokładność opisów bibliograficznych i staranna szata graficzna umożliwiającą szybką lokalizację poszukiwanej pozycji bądź zorientowanie się w tym, co zostało już napisane na dany temat. Jak zaznacza autor, z tej obszernej bibliografii można korzystać na dwa sposoby, to jest według poszczególnych działów albo za pomocą indeksów. Działów jest 13, a mianowicie: 1. *Bibliografia nauk biblijnych*; 2. *Pomoce encyklopedyczne*; 3. *Introdukcja biblijna*; 4. *Inter testamentalia*; 5. *Tekst biblijny*; 6. *Komentarze zbiorowe do Biblii*; 7. *Stary Testament*; 8. *Nowy Testament* (oba działy opracowane według kolejności ksiąg przyjętej w kanonie); 9. *Teologia biblijna*; 10. *Pismo Święte w życiu Kościoła*; 11. *Nauki pomocnicze*; 12. *Dzieje nauk biblijnych*; 13. *Biblia źródłem inspiracji*. Natomiast indeksów jest 8, a mianowicie: 1. *Indeks autorów i redaktorów*; 2. *Indeks przedmiotowy osób*; 3. *Indeks tematyczny*; 4. *Indeks postaci biblijnych*; 5. *Indeks referencji biblijnych*; 6. *Indeks referencji apokryfów, pism qumrańskich i tekstów z Nag-Hammadi*; 7. *Indeks terminów hebrajskich*; 8. *Indeks terminów greckich* (oba dotyczą terminów głównie z tytułatury). Rzut oka na powyższe działy i indeksy pozwala dostrzec wartość tej bibliografii. Wystarczy ją przejrzeć i odnotować odnośne publikacje, by natychmiast podjąć znalezienie ich w bibliotece i samodzielnie lekturę.

Autor napisał: „Przeglądając indeksy *Bibliografii*, Czytelnik może się łatwo zorientować, jakie księgi i jaka tematyka stanowią najczęstszy przedmiot opracowań z zakresu biblistyki, jakie zaś pozostają *terra ignota*, a także – którzy bibliści są najbardziej aktywni na polu pisarskim” (s. 16). Tak, to prawda. Z jednej strony ta monumentalna bibliografia pozwala stwierdzić, co zostało zrobione, a po zapoznaniu się z tym materiałem ocenić, jaka jest rzeczywista kondycja biblistyki polskiej. Z drugiej strony widać jak na dłoni obszary i nurty tematyczne, które darzono mniejszym zainteresowaniem albo nadal leżą odłogiem. Czterotomowa publikacja P. Ostańskiego ogromnie ułatwia takie rozeznanie i z tego punktu widzenia stanowi nieocenioną pomoc przede wszystkim dla wykładowców Pisma Świętego, zwłaszcza prowadzących seminaria naukowe, by polecić magistrantom i doktorantom odpowiednie obszary badawcze, zarówno o profilu syntetycznym, ukazującym dotychczasowe osiągnięcia, jak i wy-

RECENZJE

rażniej uświadomić sobie to, co nie doczekało się jeszcze wystarczającej uwagi biblistów.

Na końcu *Przedmowy* P. Ostański napisał: „Mam świadomość, iż opracowanie bibliografii biblijnej przekracza możliwości jednej osoby. Mimo to *Bibliografia biblistyki polskiej za lata 2000-2009* została przygotowana jednoosobowo. Dlatego zapewne nie jest ani kompletna, ani bezbłędna i w przyszłości będzie wymagała uzupełnień i korekt. Liczę jednak na życzliwe jej przyjęcie” (*tamże*). O to autor może być spokojny! Przyjmujemy to dzieło nie tylko z życzliwością, lecz i ze szczerą wdzięcznością. Co się tyczy uzupełnień i korekt, będą zapewne potrzebne, potrzebuje ich bowiem każda ludzka działalność, bio- i bibliograficzna zwłaszcza. Po ukazaniu się dwóch poprzednich tomów bibliści zintensyfikowali i pogłębili współpracę z autorem, przesyłając mu, głównie w wersji elektronicznej, aktualną dokumentację własnej twórczości naukowej i popularyzatorskiej w zakresie biblistyki. Należy się spodziewać, że dwa kolejne tomy potwierdzą sens i konieczność tej współpracy, ułatwiając autorowi jego zadanie i umożliwiając jak najpełniejszą dokumentację biblistyki polskiej. A już dzisiaj wiadomo, że ks. dr hab. Piotr Ostański wszedł na dobre i na zawsze do annałów rodzimej teologii, wykonując żmudną i bardzo owocną pracę, której inni mogą mu pozazdrościć, ale tak skutecznie naśladować go nie są w stanie.

ks. Waldemar Chrostowski, Warszawa

Richard M. DAVIDSON, *Flame of Yahweh: Sexuality in the Old Testament*, Hendrickson, Peabody, MA 2008, ss. xxix + 844.

Monumentalne dzieło, którego autorem jest R.M. Davidson, zostało poświęcone tematowi ludzkiej seksualności w Starym Testamencie. Autor postawił sobie zadanie ukazania i przebadania niemal wszystkich tekstów biblijnych podejmujących zagadnienie seksualności oraz konsekwencji wpływających ze zróżnicowania płciowego w różnych aspektach życia ludzkiego. W efekcie takiego podejścia – licząca ponad osiemset stron – książka staje się swoistego rodzaju encyklopedią tego tematu. Przez „ludzką seksualność” R.M. Davidson rozumie zróżnicowanie płciowe, a więc mężczyznę i kobietę jako dwoistość oraz ich wzajemne relacje, jak również obdarowanie płciowością, które zakłada jej różnorodność w takich wymiarach, jak biologiczny, psychologiczny i społeczny (s. 2). Z takim założeniem autor analizuje materiał biblijny dotyczący seksualności, a celem jego pracy badawczej jest przedstawienie w jasny i w miarę możliwości wszechstronny sposób „teologii ludzkiej seksualności